אמר אביי גמירי. דשמא לא צריך לשנויא קמא: **מבלל דאיכא** זוטרתי. וא"ת ודילמא מכלל דאיכא דברכתא ומה דיקא הוא זה ותירץ ר"י דאם אין פחות משלשה אבל גדולות יש מ"כ בכדי נקט חצי לבינה של ג' טפחים דלא הוה צריך למתני אלא והאריח חצי לבינה ותו לא וממילא הייתי משער בקטנה הואיל ולא מפרש שיעורא: **הג"ה** כי קייטא וכי סיתווא הוי כמו איכא תיובא ושרי ואם שתי בתי כנסיות היו בב' מקומות של קייטא ושל סיתווא מיירי כגון דחזו בה תיובא ועוד נראה כיון דיש שם בהכ"נ אחר אין לחוש אם לא יבנו זאת והא דקאמר דאיכא דוכתא לגלויי היינו שאין בהכ"נ ועוד מחמת קור וחוש אין לחוש שמא יפשעו או בזמן גדול כל כך אין לחוש. ע"כ הגה"ה: **אי** הכי כי בנייה נמי.

פירוש עד שיתפללו בה:

ועיילה לפורייה להתם. ותימה והא אמרת[ד] בתי כנסיות אין ישנים בהם לא שינת קבע ולא שינת עראי ואין לתרץ משום דבבבל הוי ואמר רב אסי בפ' בתרא דמגילה (דף כח: ושם ד"ה בתי) בתי כנסיות של בבל על תנאי הן עשויות ופ"ה התם נפקא מינה לענין הא דקתני לעיל אין אוכלין בהן ואין שותים בהן ואין נכנסין בהן בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים ובשל בבל מותר דהא קאמר התם בתר הכי רבינא ורב אדא הוו קיימי ושיילי שמעתא מרבא אמא זילחא דמטרא עלייהו ועיילי לבי כנישתא ולא משוס מטרא אלא משוס דשמעתא בעי לילותא והשתא והלא בהכ"נ של בבל היה והיו יכולין ליכנס בה מפני המטר וי"ל דלאו ממש לבהכ"נ עיילה לפוריי' אלא בסמוך לבהכ"נ במקום שהאורחין רגילין לישן שם ולאכול כדאמרינן בע"פ (פסחים דף קא. ושם ד"ה דאכלי) ושמואל אמה לי' לקדושי בני כנישתא לאפוקי אורחים ידי חובתן דאכלו ושתו וגנו בני כנישתא והא דאמר דעל תנאי הן עשויין מפרש ר"י לענין שאם יחרבו יעשו מהן מה שירצו לבד מקלות דאם כדאמרי' התם: **כל** דאמר מבית חשמונאי אתינא עבדא הוא. וכן הוא דהכי נמי אמר שמואל בפרק עשרה יוחסין (קדושין דף ע.) ומכאן קשה על פ"ה בשלו גאמרים (סוטה דף מא.) דאמר אמרו לו לאגריפס אחיו אתה ופ"ה התם שאמרו לו אחיו לפי שהיתה אמו מישראל דא"כ כיון דבני הורדוס נשאו ישראלית אמאי עבדא הוה הא שמואל גופיה אית ליה עובד כוכבים ועבד הכא על בת ישראל הולד כשר בהחולץ (יבמות דף מה.) וא"ל שלא נשאו ישראלית וקראוהו אחיו אתה לפי שעבד אחיו [הוא] במצות: [וע"ע תוס' יבמות מה: ד"ה כיון דאמו]: **מאן** דריש מקרב אחיך רבנן. דפשטי' דקרא לא משמע למעוטי עבד שהוא אחיך במצות אלא עובד כוכבים ורבנן דרשו (ב"ק פח.) ממומבר שבאחיך: **קטלינהו** לבולהו רבנן. לאו דוקא לבולהו דהא הוו בני בתירא שהיו נשיאים כשעלה הלל מבבל כדאמרינן בפסחים בפרק אלו דברים (דף סו.) והלל היה בפני הבית מאה שנה כדאמרינן בפרק קמא דשבת (דף טו.): ומלכות הורדוס היה בפני הבית ק"ג שנה כדאמרינן בפרק קמא דע"ז (דף טו.):

שכל

בשנים ואיתא להא ואיתא להא וניעבדו תלתין אמין בבנין ואידך ניעביד פרוכת כי קאי תלתין אמהתא נמי אגב תקרה ומעזיבה (ו) הוה קאי בלא תקרה ומעזיבה לא הוה קאי וליעביד מה דאפשר בבנין וליעביד אידך פרוכת אמר אביי גמירי אי כולהו בבנין אי כולהו בפרוכת אי כולהו בבנין ממקדש אי כולהו בפרוכת ממשכן איבעיא להו הן וסידן או דילמא הן בלא סידן אמר ר"נ בר יצחק אמסתברא הן וסידן דאי ס"ד הן בלא סידן ליתנייה לשיעוריה אלא לאו ש"מ הן וסידן לא לעולם אימא לך הן בלא סידן וכיון דלא הוי טפח לא תני והא קתני (ז) בלבינין זה נותן טפח ומחצה וזה נותן טפח ומחצה התם חזי לאיצטרופי ת"ש (ח) הקורה שאמרו רחבה כדי לקבל אריח והאריח חצי לבינה של ג' טפחים התם ברברבתא דיקא נמי דקתני של שלשה טפחים מכלל דאיכא זוטרא ש"מ: (ט) אמר רב חסדא לא ליסתור אינש בי כנישתא עד דבני בי כנישתא אחריתי איכא דאמרי משום פשיעותא ואיכא דאמרי משום צלויי מאי בינייהו איכא בינייהו דאיכא (י) (בי כנישתא אחריתי) מרימר ומר זוטרא סתרי ובנו בי קייטא בסיתווא (יא) ובנו בי סיתווא בקייטא א"ל רבינא לרב אשי גבו זוזי ומחתי מאי אמר ליה הדילמא מיתרמי להו (יב) פדיון שבויים ויהבי להו שריגי ליבני והדרי הודרי ומחתי כשורי מאי א"ל (יג) זמנין דמתרמי להו פדיון שבויים מזבני ויהבי להו א"ה אפי' בנו נמי אמר ליה דירתיה דאינשי לא מזבני ולא אמרן (יד) אלא דלא חזי בה תיוהא אבל חזי בה תיוהא סתרי ובני כי הא דרב אשי חזא בה תיוהא בכנישתא דמתא מחסיא סתריה ועייל לפוריי' להתם ולא אפקיה עד דמתקין ליה שפיכי ובבא בן בוטא היכי אסביה ליה עצה להורדום למיסתריה לבית המקדש והאמר רב חסדא לא ליסתור אינש בי כנישתא עד דבני בי כנישתא אחריתא אי בעית אימא תיוהא חזא ביה איבעית אימא (יד) מלכותא שאני דלא הדרא ביה דאמר (טו) שמואל אי אמר מלכותא עקרנא טורי עקר טורי ולא הדר ביה הורדום עבדא דבית חשמונאי הוה נתן עיניו באותה תינוקת יומא חד (יז) שמע ההוא גברא בת קלא דאמר כל עבדא דמריד השתא מצלח קם קטלינהו לבולהו מרותיה ושיירה להדיא ינוקתא כי חזת ההיא ינוקתא דקא בעי למינסבה סליקא לאיגרא (יח) ורמא קלא אמרה (יט) כל מאן דאתי ואמר מבית חשמונאי קאתינא עבדא הוא דלא אישתיירא מינייהו אלא ההיא ינוקתא וההיא ינוקתא נפלה מאיגרא לארעא טמנה שבע שנין בדובשא איכא דאמרי בא עליה איכא דאמרי לא בא עליה דאמרי לה בא עליה הא דטמנה ליתוביה ליצריה ודאמרי לה לא בא עליה האי דטמנה כי היכי דנאמרו בת מלך נסב אמר מאן דריש (כ) מקרב אחיך תשים עליך מלך רבנן קם קטלינהו לבולהו רבנן קם קטלינהו לבבא בן בוטא למשקל עצה מניה

אהדר

בשנים. בית ראשון עמד ד' מאות ועשר ובית שני ד' מאות ועשרים: **אגב תקרה ומעזיבה.** שהעלייה היתה נתונה עליו ומעזיבה של טיט ערוכה על גבה וכובד המשא מעמיד הכותל שלא יטה לצדדין הלכך במקדש שני שלא היה כותל ג' מגיע לעלייה לא יוכל לעמוד: **הן וסידן או הן בלא סידן.** הני שיעורי דמתני' עם עובי הטיח קא משיב להן או דילמא מקום האבנים הוי בפותיא לבד טיח הסיד: **והא קתני טפחים ומחצה.** אלמא חצי טפח נמי משיב: **חזי לאיצטרופי.** של זה ושל זה מצטרפין לטפח: **הקורה שאמרו.** לענין הכשר מבוי: **ג' טפחים.** אלמא ג' טפחים דקתני לגבי (ח) מתני' גבי לבינין דקתני זה נותן טפח ומחצה וזה נותן טפח ומחצה הן בלא סידן קאמר דהא לבינה לחודה שלשה טפחים: **התם ברברבתא.** ומתני' בזוטרתא דעם סידן לא הוו אלא ג' טפחים: **משום פשיעותא.** דילמא מתרמי אונס ופשעי ולא בנו אחריתי: **משום צלויי.** כל זמן הבנין: **כי קייטא בסיתווא.** בית הכנסת היה להם לימות החורף נמוך בכתלים רחבים וחלונות מועטין מפני הצינה ובימות החמה בית הכנסת אחר שאויר שולט בו: **זוזי.** לצורך בית הכנסת החדש ומונחים ביד הגבאי מי איכא למיתב לפשיעות או לא: **שריגי ליבני.** מסודרים הלבינים זה על גב זה ומזומנין לתתן בבנין: **הדרי הודרי.** משופין ומתוקנין רשיטי הגג קינרונ"ש: **כי בנו נמי.** בי כנישתא חדתא לא נסתרוה לעתיקא דדילמא מתרמי פדיון שבויין ומזבני ליה: **ולא אמרן.** דלא ליסתרוה לעתיקא: **אלא דלא חזו ביה תיוהא.** ביקוע שיהא מזומן ליפול: **עייליה לפורייה התם.** כדי שלא יתיישב בבנינו שהחמה והגשמים מלעיגין אותו: **שפכי.** מרזבין: **היכי אסביה עלה להורדום.** דלאמרי' לקמן בשמעתין (ד.) וכתובה היא ביוסיפון בן גוריון:

אהדר

עין משפט נר מצוה

יא א מיי' פ"ג מהלכות שכנים הלכה יא סמג עשין כפ טוש"ע סי' קמו:

יב ב מיי' פי"ז מהל' שכנים הל' יג סמג עשין מד קפ טוש"ע א"ח סי' שכג סעיף יז:

יג ג ד מיי' פי"ח מהל' תפלה הל' יג סמג עשין יט טוש"ע א"ח סי' קנב [וכתב אלפס פרק בני העיר דף רסד]:

יד ה ו מיי' פ"ח מהל' מתנות עניים הל' יח סמג עשין קסב טוש"ע י"ד סי' רנב סעיף ח:

טו ז מיי' פי"ח מהל' תפלה הלכה יג סמג עשין יט טוש"ע א"ח סי' קנב [וכתב אלפס פרק בני העיר דף רסד]:

תורה אור השלם

1 שום תשים עליך מלך אשר יבחר יי אלהיך בו מקרב אחיך תשים עליך מלך לא תוכל לתת עליך איש נכרי אשר לא אחיך הוא: דברים יז טו

רבינו גרשום

איתא להא ואית' להא. דהא בין בבנין בין בשנים היה גדול: כי קאי נמי תלתין אמה בעובי אמה בבית ראשון משום דהתקרה והמעזיב' מונחת עליו וסומכתו שלא יפול הא לאו הכי לא קאי אפי' בתלתין: ונעבד כמה דאפשר. לעמוד בגובה בבנין כותל ומכאן ולמעלה עד התקרה ליעבד פרוכת: אי כוליה בפרוכת. ממשכן [כדכתיב] והבדילה הפרוכת וגו': הן וסידן. כלומר הא דתנינן בגויל זה נותן ג' טפחים וזה נותן ג' טפחים תני מקום אבנים בהדי סיד שמסיידו מכחוץ צריך ג' טפחים (דאי לא הכי) [דליכא הבא] ר' טפחים שלימות דבצר שיערו מקום הסיד אי הן גויל גרידא בעי למיתן זה ג' טפחים וזה ג' טפחים חוץ ממקום הסיד: דאי ס"ד הן בלא סידן. ר' טפחים (ולמקום) [ולעולם] בעי למיתב תרוייהו א"כ ניתנייהו לשיעורא דסיד ולימא הכי זה נותן ג' טפחים ומשהו למקום הסיד והשני כמו כן וכן בכולהו אלא מדלא תני הכי ש"מ מקום הגויל ומקום הסיד לא הוי אלא ר' טפחים (אלא) [לא] לעולם אימא לך הן ולא סידן ואי אמרת אמאי לא תני שיעורא דסיד כיון דלא הוי טפח לא חשיב למתנייה: התם חזי לאצטרופי. כ' חצאי טפח לטפח אבל מקום הסיד לא חזי לאצטרופי לשום חשבון: קורה שאמרו. לגבי מבוי מדתני לבינה של ג' טפחים מכלל דג' טפחים שלימות הוי כל לבינה וש"מ דלמקום לבינה בעינן ג' טפחים שלימות לבר ממקום הסיד וה"ה לגויל וכפיס וגזית: (מיהו) [ודחיה דמהא] לא תידוק דמקום לבינה ג' טפחים שלימות דאותן טפחים (ח) דתני גבי לבינות מבוי גדולים טפח בגודל אבל מתני' בטפחים בינונים הן ומש"ה הן וסידן ג' טפחים: משום פשיעותא. דדלמא מטריד בשאר מילי ולא בני ליה: משום לצלויי. דלא הוה להו דוכתא לצלויי עד שיעסוק בבנין: סתרו ובנו בי קייטא בסיתוא. שמעתי [דשתן] בתי כנסיות היו להם באחד היו מתפללין בימות הגשמים

מסורת הש"ס

(ו) עירובין יג.; (ז) מגילה כו.; (ח) ר"ה דוכתא לצלויי. רש"ל, (ד) ר"ה מלתא דמצוה ויהבי. רש"ל, (ט) [ערכין ו.], (י) [שם], (יא) קדושין ע.; (יב) [ועב"ק מח"ז], (יג) ר"ל אמרינן, [מגילה כח.]. רי"ם מדפוי.

הגהות הב"ח

(א) גמ' ומעזיבה קאי בלא מקרה ומעזיבה לא קאי כל"ל ומיהת הוה נמתק כ' פעמים: (ב) שם לא תני והא קתני בגזית זה נותן טפחים ומחצה וזה נותן טפחים ומחצה הכם חזי לאצטרופי: (ג) שם כי קייטא בסיתווא וסתרי ובנו כי סיתווא: (ד) שם יומא חד שמעיה לבת קלא דאמר כל"ל ומיהת ההוא נגבא נמתק: (ה) שם ורמה קלא:

לעזי רש"י

קיבורנ"ש. קורות (גג).

מוסף רש"י

רחבה כדי לקבל אריח. שתהא דומה לקביעות לגמות עליה בגין (ערכין יג.). והאריח חצי לבינה של ג' טפחים. ממלא חרוח טפח ומחצה ורחב (שם). משום פשיעותא. שמא יפשע ויתיישב ולא יבנה אחר. (מגילה כו.). כל מאן דאתי דאמר מבית חשמונאי קאתינא עבדא הוא. שכל זרעו הרגם הורדוס ויעבד היה ומלך מחמיהן וקלא בנו על שם [שמונאי], ומשמא [לאי בנות ישראל נפיק, דמהרים הם להשיא בנותם לעבדים ויהו להו כולם עבדים (קדושין ע:).

רבינו גרשום (המשך)

ובאחד בימות החמה אותו של ימות החמה היו מחזיקין אותו בימות הגשמים ושל ימות הגשמים בימות החמה כדי שיהא להם מקום תפלה בכל שעה: גבו זוזי. מציבורא לצורך בית הכנסת: ומחתי. ומונחין הן במקום אחד [מן] אמרינן הואיל והמעות גבוריין לא פשעי ומצי למיסתריה או דלמא ניחוש דלמא יהבינהו למצוה אחריתי. אם תמצא לומר דהמעות יתנו לפדיון שבוים. הדרי הודרי. מתוקנים הזדזין שריגי ליבני שמתוקנין וערוכין הלבינים ומחתי כשורי ומונחין הקרות והכל [שקנו] להתחיל הבנין מאי יכול לסתור הישן קודם שיתחילו החדש או לאו: אי הכי דאמרי איכא למיחש אפי' כי מיבני האי לא ליסתור אחרינא דאיכא למיחש דמתרמי להו פדיון שבוים ומזבני ליה דאיכא פשיעותא ומשני דירתא דאינשא לא מזדכן כ"ש בית הכנסת הואיל ומתוקן הוא ולוכא למיחש: ולא אמרן דלא לסתור עד דבני אחרינא אלא דלא חזו ביה תיוהא רעוע או סדק אבל חזו ביה תיוהא סתר לאלתר: ועיילה לפורייה להתם. כדי שיהיו הגשמים

ו) וגרלאה דל"ל לאותן לבינות דתני בני מבי לבינות גדולות של ג"ש אבל מתני' בלבינות בינונים הן וכו'.

יוורדין ומנטפין עליו והוא יהבר במלאכת בהכ"נ יותר: שפיכי. מרזבין: אי הכי דלא ליסתור עד דבני אחרינא. בבא בן בוטא היכי אסביה עצה כו'. מלכא שאני דכיון דאמר למיבנייה לא הדר ביה ולוכא למיחש לפשיעות: כאותה תינוקת. בית חשמונאי:

אהדר ליה כלילא דיילי. אלנקה מתרגמינן ילף (ויקרא יא) והוא שרץ שקור"ן הרלו"ן ושערו קשה כמחטין ועשה לו עטרה מעורו סביבות עיניו: **השפא מיהא [דאגא ואם].** אגא ואת שניהו כאן ואין שומע: **הנני מחלל את מקדשי.** סיפיה דקרא מחמד עייניכם: **מספפינא ממלכותא.** כפופים היו למלכות רומיים: **מממלכין.** נוטלין רשות: **אי זייך עלך ספרך כאן.** אם נתגלית בכלי מלחמתך שהרגת בית אדוניך ספר יוחסין שלך בידינו הוא [ידענו] שאתה עבד: **לא רבא כו'.** לא מלך ולא בן מלך: **קלניא מתעביד.** נעשה בן מורין מאליו: **שיפא.** שיש יכוח שקורין בי"ש: **ומרמרא.** שיש בכן: **כוחלא.** שיש נצוב כעין כחול: **אידווהא דימא.** גלי היס [שהם נעים ונדים והעין [1]מתעשתת ברואיתן]: **נענע דיגאל.** לקמיה מפרש עונשו: **מלכי ישפר עלך.** עלתי תיטב בעיניך: **במיתן עניין.** בחניגת עניים: **כבן מהא ארכא לשלוחך.** [יהא אורך] לשלוחך: **כולא מטא.** כל החלוס של פורענות בא עליו: **לקנא ירחין תרי עשר.** בשביל עלתו של דניאל תלה לו שנים עשר חדש: **בהולא.** לולבי דקליס: **ודפנא.** ענפי עץ ערמונים שקורין לו"ר ופרי שלו קורין בי"ש: **פשיעא.** דהתנאים של שניהם דאפי' לא פסק לן דינא דתמני' המלמדנו שמתחלה בין שניהם עשאוה על כרחם היו מולקין בשוה התנאים שהרי ברשות שניהם מונחים ויד מי מהם תגבר: (הג"ה בפי' ר"מ קמ"ל דלא בעינן ראיה אלא שופף מפיק מייה בלא ראיה ואיהו דטענין דדיליה ניהו עליו הראיה וכל הה"ג הכי דייקינן ליה. וזה הדין מפורש עוד כמו כן בפרק הבית והעליה בתחילתו איבעית אימא בשופתין כי האי גוונא אינוחי תנאים ברשות מזיכו לא קפדי ואזקת בשות לאו כלום הוא שמעינן מינה דכל כהאי גוונא דמילתא דידיעא בשופתא לתרוייהו אע"ג דמנחי ברשותא דחד מינייהו לא יכול למיטען דידי ניהו דברשותי מנחי דקי"ל שופתין לא קפדי אהדדי ע"כ): **השפא שפא גינה אמרת לא.** אע"פ שהיזק ראיה?) קשה: **אמר אביי כו'.** האי מקום שנהגו לגדור דקתני מתני' אבקעה קאי: **א"כ מאי אכל בבקעה.** הא מינה סליק והכי איבעי (ג) למיתני אכל מקום שנהגו שלא לגדור אין מחייבין אותו: **מכפייה לקרנא לכר.** ראשי הכותל יכוף לצד מזיכו. וכל חזית לשון קלה הוא וכן שניהו בתמיד (פ"ב מ"ד) גבי מערכה וחזיתה מזרחה ראשי הגזירין וכן מחזה מול מחזה דמלכים (א ז) ראשי הנסרים מוסכין זה מול זה. ה) ועביד מאבראי כופה לצדי ראשי הכותל שמחבר ברשו תנאים וטיע ומעבהו: **דידי ודידיה הוא.** כדקתני מתניתין כשעושין אותו בין שניהם עושין חזית מכאן ומכאן: **השפא נמי גייז לה.** להיות כפופה שהיא לצדו ואימא דידי ודידיה הוא ולא עשינו חזית: **מלגיו.** לצד שלו. ולקמיה פריך הא מבחוץ קתני: **לייף ליה.** מחבר חזית אחרת לצדו: **נשעייה**

שבל דברי מלכות נחתכין על פיו. לפי תרגום [שבל] אחשורוש ט) נענש הרבה שנהרג דכתיב ויגידו למרדכי את דברי אסתר ולא כתב התם המן לפי שהרגו המן על שהיה משיב דברים בין אסתר למרדכי ומיהו גמ' שלנו אין תופס כן דדרשינן במגילה (דף טו.) והתך להיכן הלך ומפרש לפי שאין משיבין על הקלקלה:

הכי קתני וכן בגינה סתם כו'. וסיפא נמי יש לפרש כן אבל סתם בקעה ומקום שלא נהגו לגדור בגינה אין מחייבין אותו:

והא מבחוץ קתני קשיא. ותיובתא אינה דמגיין למימר היינו שבולט חוץ לחומה מ"מ קשיא היא דא"כ ממון הוה ליה למיתני: ט) **גייז** ליה חבריה ושדי ליה. אע"ג דלעיל אמר גזוזא מידע ידיע בהולא לא ידיע: לאפוקי

אהדר ליה כלילא דיילי נקרינהו לעיניה יומא חד אתא ויתיב קמיה אמר חזי מר האי עבדא בישא מאי קא עביד אמר ליה מאי אעביד ליה א"ל נלטייה מר [1]אמר ליה [כתיב] גם במדעך מלך אל תקלל אמר ליה האי לאו מלך הוא א"ל [2]וליהוי עשיר בעלמא וכתיב ובחדרי משכבך אל תקלל עשיר [3]ולא יהא אלא נשיא וכתיב [2]ונשיא בעמך לא תאור א"ל [4]בעושה מעשה עמך והאי לאו עושה מעשה עמך א"ל מסתפינא (4) מיניה א"ל ליכא אינש דאזיל דלימא ליה דאנא ואת יתיבנא א"ל כתיב כי עוף השמים יוליך את הקול ובעל כנפים יגיד דבר א"ל אנא הוא אי הואי ידענא דזהרי רבנן כולי האי לא הוה קטילנא להו השתא מאי תקנתיה דההוא גברא א"ל הוא כבה אורו של עולם דכתיב [3]כי נר מצוה ותורה אור ילך ויעסוק באורו של עולם דכתיב [4]ונהרו אליו כל הגוים איכא דאמרי הכי א"ל הוא סימא עינו של עולם דכתיב [5]והיה אם מעיני העדה ילך ויתעסק בעינו של עולם דכתיב [6]הנני מחלל את מקדשי גאון עוזכם מחמד עיניכם א"ל מסתפינא ממלכותא א"ל שדר שליחא וליזיל שתא וליעכב שתא ולהדר שתא אדהכי והכי סתרית [ליה] ובניית [ליה] עבד הכי שלחו ליה אם לא סתרתה אל תסתור ואם סתרתה אל תבני ואם סתרתה ובנית עבדי בישא בתר דעבדין מתמלכין אם זייך עלך ספרך כאן לא רכא ולא בר רכא הורדוס [עבדא] קלניא מתעביד מאי רכא מלכותא דכתיב [7]אנכי היום רך ומשוח מלך ואי בעית אימא מהכא [8]ויקראו לפניו אברך [9]אמרי מי שלא ראה בנין הורדוס לא ראה בנין נאה [מימיו] במאי בנייה אמר [10]רבה באבני שישא ומרמרא איכא דאמרי באבני כוחלא שישא ומרמרא אפיק שפה ועייל שפה כי היכי דנקביל סידא סבר (ב) למשעייה בדהבא אמרו ליה רבנן שבקיה דהכי שפיר טפי דמיחזי כי אידוותא דימא ובבא בר בוטא [11]היכי עבד הכי והאמר רב יהודה אמר רב ואיתימא ר' יהושע בן לוי [12]מפני מה נענש דניאל מפני שהשיא עצה לנבוכדנצר שנאמר [9]להן מלכא מלכי ישפר עלך וחטאיך בצדקה פרוק ועויתך במיחן עניין הן תהוי ארכא לשלותך וגו' וכתיב [10]כולא מטא על נבוכדנצר מלכא וכתיב [11]ולקצת ירחין תרי עשר וגו' איבעית אימא שאני עבדא דאיחייב במצות ואיבעית אימא שאני בית המקדש [7]דאי לא מלכות לא מתבני ודניאל מנלן דאיענש אילימא משום דכתיב [12]ותקרא אסתר להתך [6]ואמר רב התך זה דניאל הניחא למ"ד שחתכוהו מגדולתו אלא למ"ד שכל דברי מלכות נחתכין על פיו מאי איכא למימר דשדיוהו לגובא דאריוותא: הכל כמנהג המדינה: הכל לאתויי מאי [1]לאתויי אתרא דנהיגי בהוצא ודפנא: לפיכך אם נפל הכותל המקום והאבנים של שניהם: פשיטא לא צריכא [2]דנפל לרשותא דחד מינייהו אי נמי [3]דפנינהו חד לרשותא דידיה מהו דתימא ניהוי אידך המוציא מחבירו עליו הראיה קמ"ל: וכן בגינה מקום שנהגו לגדור מחייבין אותו: הא גופא קשיא אמרת וכן בגינה מקום שנהגו לגדור מחייבין אותו הא סתמא אין מחייבין אותו אימא סיפא אבל בקעה מקום שנהגו שלא לגדור אין מחייבין אותו הא סתמא מחייבין אותו השתא סתם גינה אמרת לא סתם בקעה מיבעיא אמר אביי ה"ק וכן סתם גינה ובמקום שנהגו לגדור בבקעה מחייבין אותו אמר ליה רבא אם כן מאי אבל אלא אמר רבא [4]הכי קתני וכן סתם גינה כמקום שנהגו לגדור דמי ומחייבין אותו אבל סתם בקעה כמקום שלא נהגו דמי ואין מחייבין אותו: אלא אם רצה כונם לתוך שלו ובונה ועושה חזית: מאי חזית אמר רב הונא אכפיה ליה לקרנא לבר ונעביד מלגיו עביד חבריה נמי מלבר ואמר דידי ודידיה הוא אי הכי השתא נמי גייז ליה חבריה ואמר דידי ודידיה הוא גיזוזא מידע ידיע איכא דאמרי אמר רב הונא מיכפא לקרנא מלגיו ונעבד מלבר גייז ליה חבריה ואמר דידי ודידיה הוא אי הכי השתא נמי לייף ליה חבריה ואמר דידי ודידיה הוא ליפופא מידע ידיע והא מבחוץ קתני קשיא רבי יוחנן אמר נשעייה

דאין מחייבין לגדור דהשתא מיתרצא כולה מתני': ועושה לכותל חזית. סימן היכרא שידעו בני אדם שזה בנאו כולו בקרקע שלו משלו לפיכך כיון דעשה חזית אם נפל הכותל כו': דכייף ליה קרנא מלבר. דלשקע בראש הכותל בסופו קנים בטיט ויכוף ראשם של קנים מבחוץ לצד הכותל לצד אויר חבירו: אזיל אידך חבירו וכייף ליה נמי מלבר לצד שלו ואמר הרי אית לי נמי חזית ודידי ודידך הוא הכותל ומקומו הלכך לא כייף אלא מלבר: אכתי אתי האי וגייז לההיא חזית שהוא (פצע) [לצד] שלו ואמר דידי ודידך הוא: השתא נמי לייף ליה. כלומר יחברום לכותל בטיט בלא שקיעה: מידע ידיע. יכולין להכיר ולהבחין בין דבוקה לשקיעה: והא מבחוץ קתני. ועושה לו חזית מבחוץ קשיא להך לישנא דאיכא דאמרי: ור' יוחנן אמר. היינו חזית:

מ) ויומות כב: ב"ק לד: ב"מ מח: סנ. סנהדרין מו. פה. מכות מ:], ב) סוכה נא: ע"ש, ג) [שם איתא רבא], ד) ר"ה דלא סגיא ליה בלא מלכא, ה) מגילה טו., ו) משתעשעת, ז) נס"ל: לאיתה, ח) מ"ש ופנ"ו, ט) [ובן בפיקוי דר"א פ"ג], י) שיין לע"ב.

תורה אור השלם

1 גם במדעך מלך אל תקלל ובחדרי משכבך אל תקלל עשיר כי עוף השמים יוליך את הקול ובעל כנפים יגיד דבר:
קהלת י כ

2 אלהים לא תקלל ונשיא בעמך לא תאר:
שמות כב כז

3 כי נר מצוה ותורה אור ודרך חיים תוכחות מוסר:
משלי ו כג

4 והיה באחרית הימים נכון יהיה הר בית יי בראש ההרים ונשא מגבעות ונהרו אליו כל הגוים:
ישעיהו ב ב

5 והיה אם מעיני העדה נעשתה לשגגה ועשו כל עדת בני ישראל ונעלם דבר מעיני העדה ועשו אחד מכל מצות יי אשר לא תעשינה ואשם:
במדבר טו כד

6 אמר לבית ישראל כה אמר אדני יי הנני מחלל את מקדשי גאון עזכם מחמד עיניכם ומחמל נפשכם ובניכם ובנותיכם אשר עזבתם בחרב יפלו:
יחזקאל כד כא

7 ואנכי היום רך ומשוח מלך והאנשים האלה בני צרויה קשים ממני ישלם יי לעשה הרעה כרעתו:
שמואל ב ג לט

8 וירכב אתו במרכבת המשנה אשר לו ויקראו לפניו אברך ונתן אתו על כל ארץ מצרים:
בראשית מא מג

9 להן מלכא מלכי ישפר עלך וחטאך בצדקה פרק ועויתך במחן עניין הן תהוא ארכה לשלותך:
דניאל ד כד

10 כלא מטא על נבוכדנצר מלכא:
דניאל ד כה

11 לקצת ירחין תרי עשר על היכל מלכותא די בבל מהלך הוה:
דניאל ד כו

12 ותקרא אסתר להתך משריסי המלך אשר העמיד לפניה ותצוהו על מרדכי לדעת מה זה ועל מה זה:
אסתר ד ה

הגהות הב"ח

(א) גב' א"ל מסתפינא איכא דאינש דשמע מלתא ואזיל ומודע ליה א"ל הסתם מיהא ליכא דאינש גבן דאזיל ולימא ליה: (ב) שם סבר למחפייה בהכא: (ג) רש"י ד"ה א"כ מאי וכו' אינשי ליה למיתנא:

רבינו גרשום

כלילא דייילי. כתר של מיני האנקה שהן עלוקות נתן סביב ראשו וניקרו עיניו: כי נר מצוה ותורה אור. אלו תלמידי חכמים שעוסקין בתורה אלו סנהדרין: ממלכותא. זו מלכות רומאי שהיה משועבד להם: שלחו ליה. ממלכות רומים אם זייך עלך ספרך כאן כלומר אאת מלחמתך עליך שאתה מתגבר לשם ייחוסך כאן שיודעין אנו מאיזה משפחה אתה לפי שהורקנוס אביו של הורדוס פעם אחת הלך על הרומים להלחם ונצח וראה בשביה שפחה אחת יפת תואר וחמדה ועשה לה כדין תורה ובא עליה והוליד ממנה אותו הורדוס ולפיכך היו מחרפין אותו מיחוסו: קלניא. בן חורין נעשה: שישא. שיש לבן: ומרמרא. מנומרין: כוחלא. שחורין: כאדוותא דימא. כגלי הים שזו יורדת וזו עולה: שאני עבד משום דהוי שייך במצות עשה (שהזמן) [שאין הזמן] גרמא והורדוס עבד היה: בהוצא ודפנא. שנוהגין לעשות גדר מכפות תמרים ודפנא עץ של (ערה) [ערמון] שקורין לו"ר וכיון דנתרצו לעשות כותל על זה ועל זה לעכב שלא יעשו אלא כמנהג המדינה: קמ"ל. כיון דזה נותן

עין משפט נר מצוה

מז א ב ג מיי' פכ"ו מהל' סנהדרין הל' ו סמג לאוין רכ:
יז ד ה מיי' פי"ב מהל' רוצח הלכה טו:
יח ו מיי' פ"ב מהל' שכנים הל' טו סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קז סעיף ד:
יט ז ח מיי' שם הלכה יח טוש"ע שם סעיף ה:
כ ט מיי' שם הלכ' ח סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קמז סעיף ה:

לעזי רש"י

הרצו"ן [הירצו"ן. קיפה. ביי"ש [בי"ש] (בד"ה שישנא). (שיש) חום אפר. לו"ר. דפנה.
ביי"ש (בד"ה ודפנא). גרגרים, פרי הדפנה.

מוסף רש"י

שישא. שיש נצוב, לא לבן ולא שחור אלא כעין ירוק, בלע"ז כי"ם (סוכה נא:). אפיק שפה ועייל שפה. סורה של מנעים נכנסה וסורה יוצאה (שם). כי אידווהא דימא. כגלי הים, שהתנאים משנים במלאיהן זו מזו והעיניים המתפלגות בהן שוטטות ונלאות כאילו גלי הים הם נדים ונעים (שם). שחתכוהו מגדולתו. מימי אחשורוש שהיו מנהגין במלכות הפליגו אותו מגדולתו ובן המלך (דניאל ב:) ופלה מנהון קרכין אלגא די דניאל מד מנהון, וכן כותש, שנאמר (שם) ודניאל אלגא במלכות דריוש ובמלכות כורש פרכסא, וכשמלך אחשורוש חתכו מגדולתו (מגילה טו:).

רבינו גרשום (המשך)

מתצה זוה נותן מחצה אין צריך להביא ראיה: **פיסקא** וכן בגינה מקום שנהגו לגדור בגדיל או בגדית וחבירו מעכב היו כופין אותו משום דאיכא היזק ראיה כדאוקימנא [לעיל ב:] בגינה הסמוכה לעיר אבל בבקעה של שדות כו': הא סתמא. דיש שגודרין ויש שאין גודרין: השתא סתם גינה. דאיכא היזק ראיה אמרת לא דאין מחייבין סתם בקעה דליכא היזק ראיה מחייב: אמר אביי ה"ק. כלומר כגון חסורא מיחסרא וכן גינה סתם משום דאיכא היזק ראיה ובמקום שנהגו לגדור בבקעה מחייבין אותו: א"ל רבא. לאביי אי הכי כדקא חזצת א"כ מאי אבל דקתני במתני' אבל בבקעה אי אמרת בשלמא דרישא לא איירי בדינא דבקעה כלל היינו דקתני בסיפא אבל בבקעה דעד השתא לא איירי בדינא דבקעה אלא לדעתך דתרצת דרישא איירי בבקעה מאי אבל בבקעה תו דתני בסיפא: אלא אמר רבא. אנא מתרינא דלא תקשי אבל ולא תקשי סתמא דרישא לסתמא דסיפא וה"ק וכן בגינה סתם דינא דגינה סתם כדינא דמקום שנהגו לגדור בבקעה דמחייבין לגדור תעדיין לא שמע: דינא דסתם בקעה ואמטו להכי צריך למתני בסיפא אבל בבקעה לאשמעינן דינא דסתם בקעה דכמקום שנהגו שלא לגדור דמי

לאפוקי מדאביי. ואביי סבר דספיר אית ליה למיתני תקנתא לרמאי: **אם** עמד וגדר את הרביעית. ל"ג אם עמד ניקף דהא לכולהו לישני דגמרא קאי אמקיף בר מלגיגא בתרא דקאמר מקיף וניקף איכא ביניייהו והא דדייק בפרק כילד הרגל (ב"ק דף כ: וסס) טעמא דניקף הא מקיף פטור היינו להוא לישנא: **דמי** קנים בזול. וא"ת מאי שנא מסדה שאינה עשויה ליטע דאם נטעה מציריו שלא בכרשות אמר רב ושמואל בהשואל (ב"מ דף קא.) שמין לו וידו על התחתונה ואורי"ש דשאני הכא דמלי א"ל לדידי סגי לי בנטירא בר זחא ומ"מ דמי קנים בזול יהיב ליה דאמן סהדי דאם היה מוצאם כ"כ בזול היה גודר בהם: **שניה** ושלישית **לא**. אומר ר"י דהיינו טעמא דאין לך אדם שלא היה מסייע לרביעית ע"מ שיהא גדור מד' רוחותיו ובקונטרס פירש לפי שכבר יצא מן השלשה מב"ד זכאי: הג"ה וקצת קשה דא"כ גם ברביעית יצא זכאי עד עמד אחרון ע"כ: **ורבי** יוסי סבר אם עמד ניקף וגדר את הרביעית. אע"ג דעד השתא היה מחמיר כדמשמע לישנא דמגלגלין עליו את הכל להך לישנא לא הוי הכי דלשון אם עמד משמע ניקף הגה"ה

דבחזית סגיא: **מתני'** [ג] המקיף את חבירו משלש רוחותיו וגדר את הראשונה ואת השניה ואת השלישית אין מחייבין אותו רבי יוסי אומר [ד] אם עמד וגדר את הרביעית מגלגלין עליו את הכל: **גמ'** אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר' יוסי דאמר אם עמד וגדר את הרביעית מגלגלין עליו את הכל דל"ש עמד ניקף ל"ש עמד מקיף איתמר רב הונא אמר [ה]הכל לפי מה שגדר חייא בר רב אמר הכל לפי דמי קנים בזול תנן המקיף את חבירו משלש רוחותיו וגדר את הראשונה ואת השניה ואת השלישית אין מחייבין אותו הא רביעית מחייבין אותו אימא סיפא רבי יוסי אומר אם עמד וגדר את הרביעית מגלגלין עליו את הכל בשלמא לרב הונא דאמר הכל לפי מה שגדר בה היינו דאיכא בין ת"ק [ו] ורבי יוסי ת"ק סבר הכל לפי דמי קנים בזול אין ומה שגדר לא ורבי יוסי סבר הכל לפי מה שגדר אלא לחייא בר רב דאמר הכל לפי דמי קנים בזול מאי איכא בין ת"ק לר' יוסי אי דמי קנים בזול לא קיהיב ליה מאי קיהיב ליה אי בעית אימא אגר נטירא איכא ביניייהו תנא קמא סבר אגר נטירא אין דמי קנים בזול לא ורבי יוסי סבר דמי קנים בזול ואי בעית אימא ראשונה שניה ושלישית איכא ביניייהו ת"ק סבר רביעית הוא דיהיב ליה אבל ראשונה שניה ושלישית לא יהיב ליה ור' יוסי סבר ראשונה שניה ושלישית נמי יהיב ליה איבעית אימא מקיף וניקף איכא ביניייהו דת"ק סובר טעמא דעמד ניקף [ז] דמגלגלין עליו את הכל אבל עמד מקיף אינו נותן לו אלא דמי רביעית ורבי יוסי סבר ל"ש ניקף ול"ש מקיף אם עמד וגדר מגלגלין עליו את הכל לישנא אחרינא מקיף וניקף איכא ביניייהו ת"ק סבר אם גדר מקיף את הרביעית נמי יהיב ליה ורבי יוסי סבר אם עמד ניקף וגדר את הרביעית הוא דיהיב ליה דגלי דעתיה דניחא ליה אבל אם גדר מקיף לא יהיב ליה מידי

רוניא

עליו אם הכל. נתם חלקו בשלשת הראשונות דכיון דגדר את הכל הפתוח גלי דעתיה דניחא ליה במאי דגדר מחבירו. בכל יציאות שהוציא בהן הראשון יחזיר לו מחצה: **דמי קנים.** דאמר ליה לדידי סגי לי בגדר קנים ואי אפשי בהוצאה של גדר אנים: ה"ג **תנן המקיף אם חבירו מג' רוחותיו אין מחייבין אותו הא רביעית מחייבין אותו איתמא סיפא ר' יוסי אומר כו' וגדר אם הראשונה כו' אין מחייבין אותו.** דהא לא אהני ליה מידי שהרי גלוי הוא מלד רביעית הא אם גדר עוד מקיף את הרביעית מחייבין אותו דאהני ליה: **איתמא סיפא רבי יוסי אומר.** בשלמא לרב הונא דאמר הכל דר' יוסי בשה שגדר הוא היינו דאיכא בין ת"ק לר' יוסי דת"ק דלא נקט לישנא דהכל סבר דמי קנים בזול הוא דמחייבין אותו (ר"ה) דהא ליכא למימר דת"ק דוקא אם גדר מקיף את הרביעית הוא דמחייבין אותו אבל אם גדר ניקף לא דב"ש הוא השתא הכא דלא גלי דעתיה דניחא ליה בהיקיפא קא מחייב ליה כ"ש הכא דגלי ולר' יוסי נמי קס"ד השתא דתנא ניקף וה"ה למקיף אלא בגלגול דהכל הוא דפליגי: **אלא לפ"ק דמי קנים נמי לא יהיב ליה אלא מאי יהיב ליה.** מאי מחייבין אותו דדייקינן ממילתיה: **יהב ליה אגר נטירא.** דבר מועט שהיה צריך ליתן לשומר בכל שנה כשהיא בקמותיה: **דתנא קמא סבר.** דמי רביעית יהיב ליה אם גדרה מקיף אבל דמי הראשונות לא יהיב ליה שכבר יצא מהם זכאי בבית דין שהיו אם ימיס רביס ולא הועילו לו ואם גדרה ניקף לרביעית לא יהיב ליה מידי דלפיר' שכבר יצא ידי בית דין מהם ולר' יוסי לא שנא גדרה ניקף ולא שנא מקיף מגלגלין עליו (ט) את הכל בכולן דמי קנים: **ואיכבעי אימא מקיף וניקף איכא ביניייהו.** דתנא קמא אית ליה דרבי יוסי איכא דגדרה ניקף אבל רבי יוסי אית ליה דתנא קמא בגדר מקיף תנא קמא סבר לא שנא ניקף ולא שנא מקיף כי גדר לרביעית מחייבין אותו דהא תנא קמא במקיף איירי ודייקינן ממילתיה הא רביעית מחייבין אותו וכל שכן כשגדרה ניקף דגלי דעתיה:

ור'

יותר דמצי ליטען ניקף אנא הוינא יתיב ומנטר לשדה שלי. ור' יוסי אומר אם עמד ניקף וגדר את הרביעית יהיב ליה מכוליה גדרים דמי קנים בזול דהואיל והוא עצמו גדר את הרביעית גלי אדעתיה דניחא ליה באינך גדרים. אבל אם עמד מקיף וגדר את הרביעית לא יהיב ליה כלל דמצי למימר אנא הויתי מנטר שדה שלי: אגר נטירא איכא בינייהו. דהאי דקשיא ליה לעיל לת"ק מאי קיהיב ליה אגר נטירא מאי דהאי ניקף הוי יהיב לשומר שדהו דעבשיו לא צריך דהיינו בציר מדמי קנים בזול. ור' יוסי סבר מגלגלין עליו את הכל דיהיב ניקף דמי קנים בזול כמכולהו גדרים:

דעבשיו שדהו משתמרת בכל צד: **גמ'** הכל כמה שגדר. כלומר אם זה המקיף גדר שדותיו בכותל יפה של אבנים חייב ליתן לו זה הניקף לפי חלקו במה שהרציא זה על אותן גדרים וראין יכול לטענן לדידי סגי לי בכותל דעוע של מחיצת קנים: חייא בר רב אמר. מצי ליטען ליה ולא יהיב ליה אלא דמי קנים בזול כמו שאם היו גדרים של קנים: בשלמא לרב הונא דאמר במה שגדר היינו דאיכא בין ת"ק ור' יוסי. דדייקי הכי הא רביעית לת"ק מחייבין אותו דמי קנים בזול ואתי ר' יוסי למימר לחלוק על ת"ק ואמר את אמרת דמי קנים בזול ואנא אמינא

עין משפט נר מצוה

כ א מיי' פ"ב מהל' שכנים הלכה טו טוש"ע ח"מ סי' קנח סעיף ד:

כא ב ג ד ה מיי' פ"ג מהל' שכנים הל' ג סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנח סעיף ו:

רבינו גרשום

נשעייה עליה אמה מלבר. שאמה העליונה מייסד אותה בסיד על פני כולה לאורך הכותל מבחוץ לצד חבירו: קפיל ליה. שיבא חבירו בסתר ומקליף אותו הסיד: מידע ידיע. מקום הקילוף ולא יועיל לו: כל הני דאמרן היינו בכותל של אבנים אבל [אם] אותו כותל מקני הוצא הוא מאי חזית מצי למקבע ביה דסניף ליה ריבי מלבר דלכי גדיל להו להוצא ליכוון דליהוי דישייהו דהוצא כייפי לבר לאותו צד של חבירו (שדין) (ושריק) ליה טינא דלא מצי חבירו לגזוז להו (ולא למישדינהו) [ולמישדינהו] דאיכא היכא ומקשינן אפ"ה אתי חבריה (ומקבל) [ומקפל] לההוא טינא ושדי ליה ואמר דידי ודידך הוא (וישנו) [ומשני] קילופא מידע ידיע: אביי אמר. בשום ענין לכותל הוצין אין לו תקנה לעשות שום היכר שיהא כולו שלו שחבירו לא יכול לדמותו אלא בשטרא אא"כ יכתבו לו שטר שכולו שלו ואין לחבירו בו כלום: ואם עשו מדעת שניהם. כותל בבקעה בתרין אותו שניהן בשותפות ועושין חזית מכאן ומכאן לחיכרא שהכותל של שניהם הוא: ולא יעשה חזית לא זה ולא זה. וממילא ידעינן דשל שניהם הוא דכיון דלאחד אין לו חזקה בו יותר מחבירו לא יוכל לטרוענו דכולו שלו הוא: לא צריכא. דאקדים חד ועביד חזית מצד שלו לחכי צדיך למעבד איידך: אמר לו וכי תנא "מתני' לא אתי לאשמעינן בהא סיפא אלא תקנתא דרמאי. בשלמא רישא תנא "ינא וחנא תקנתא. תנא אם רוצה כונס בתוך שלו דאף על גב דחבירו אינו רוצה שימעט לו באויר אינו יכול לעכב עליו דיינו דינא ואגב "איצטריך למיתני דינא תנא "מי תקנתא אבל סיפא לא אית ביה דינא כלל "הא דקתני מתני' אבל אם עשו מדעת שניהם בונין את הכותל באמצע לאו "ינא הוא דמדעתייהו עבדי: "בינא אמר בהוצא עסקינן בר'. כלומר אפי' סיפא לא אתי לאורויי תקנתא כלל "רמאי אלא לאורויי אכותל "הוצא לאפוקי מדאביי "אמר אית ליה תקנתא אלא בשטרא קמ"ל דבחזית סגי "לא שטרא: **מתני'** המקיף את חבירו מג' רוחותיו. כגון שהיו לו למקיף ד' שדות א' מכאן וא' מכאן ושדה של אדם אחר שהיה באמצעיתן של אותן שדות וריצה בעל אותן ד' שדות לגדור שדותיו וגדר את הא' ואת הב' ואת הג' ומאותן גדרים של אותן שדות לא היתה משתמרת שדהו של זה הואיל שלא גדר שדה רביעית אין מחייבין הניקף ליתן חלקו המגיעו באותן ג' גדרים הואיל ועדיין אינו כישומר שדהו שעדיין פתוח כרוח א': ר' יוסי אומר אם עמד מקיף וגדר שדה רביעית מגלגלין לו את הכל לניקף ליתן בכל אותן ג' גדרים לפי חלקו המגיעו

גליון הש"ס

גמ' קילופא בידע ידיע. בתוס"ן מ"ל סימן נ"ג היה לו הגיהפא כמן קיפולא וכ' שהוא היפוך הלשון מלגמן קלוף ומגין מ"ש רש"י מולין דף מד ע"ב ד"ה דאקפל:

הגהות הב"ח

(א) גמ' ידיה הוא א"ל ומנא תקנתא לרמאי וכו' ס"ל האי מאי בשלמא ריפא: (ב) שם הייני דאיכא בין ת"ק לר' יוסי ת"ק סבר דמי קנים בל"ל ומיתם הכל לפי נמתק: (ג) שם דעמד ניקף הוא דמגלגלין: (ד) רש"י ד"ה ומקפל ליה מקלפו הס"ד: (ה) ד"ה הג"ה ומיכו וכו' ומיתם לגיני ידבי ממ"ש. נ"ב כך היה גורס בעל הג"ה וכן הוא ג' ומתוקי יופי: (ו) בא"ד ודפנא שהן הקנים: (ז) ד"ה אלא כו' ומ"ש עשאוה שנים: (ח) ד"ה הג"ה ממ"ש ומיכו דלא בעיון דלינהו כל"ל ומיתם מ"ט נמתק: (ט) ד"ה דת"ק סבר וכו' מגלגלין עליו בכולן כל"ל ומיתם את הכל נמתק:

מוסף רש"י

המקיף את חבירו משלש רוחותיו. שהיה לו לחזון שלש שדות אלו שדה שמעון משלש רוחותיו (ב"ק כ:). וגדר. לחזון, את הראשונה. שמוך לשדה שמעון, לכד מחיצות חיצונות שהיו לו כיון לשלש הנקעות (שם). אין מחייבין אותו. אין מחייבין את שמעון לבנות. דמלי אהני ליה, הרי שדהו פתוחה מלד רביעית (שם). לא שנא עמד ניקף. אם עמד ניקף וגדר את הרביעית גלי אדעתיה דניחא ליה בהקיפו של לחזון ומגלגלין עליו את הכל לתת את חלקו בג' מחיצות פנימיות של לחזון (שם).

רבינו גרשום (המשך)

דמחייבין אותו בכמה שגדר בעין שהרציא: אלא לחייא בר רב דאמר. לטעמא דר' יוסי דמחייב לניקף ליתן דמי קנים בזול מאי איכא בין ת"ק לר' יוסי בלומר מאי יהיב לת"ק בציר מדמי קנים בזול (ולטעמיה) אי האי פותחא דלא יהיב ליה דמי קנים בזול מאי יהיב ליה. לעולם כדאמר חייא בר רב דלר' יוסי לא יהיב ליה אלא דמי קנים בזול והאי דמקשית מאי איכא בין ת"ק לר' יוסי איכא בינייהו ראשונה שניה ושלישית דת"ק סבר אם עמד מקיף וגדר את הרביעית מחייבין ליה לניקף דמי קנים בזול מאותה רביעית אבל מאינך אחרינא לא יהיב ליה כלל ור' יוסי סבר דראשונה ושניה ושלישית נמי יהיב ליה דמי קנים בזול: ואיכבעי אימא מקיף וניקף איכא בינייהו. דת"ק סבר אם עמד מקיף נמי וגדר את הרביעית מחייבי ליה לניקף ליתן דמי קנים בזול מאותה רביעית ולא

ג) **ור' יוסי סבר.** דוקא גדרה ניקף דגלי דעתיה אגבל גדרה מקיף לא: **רוניא אקפיה רבינא.** ד' שדות היו לרבינא סביבות מערבה מצריו של רוניא וגדרן: **הב לי כמה דגדרי.** כרב הונא אליבא דר' יוסי דאמר הכל לפי מה שגדר דהכי קי"ל כדמוכח לקמן: **יומא חד הוה גדר.** רוניא היה גודר תמרים מדקל שבשדהו: **קיבורא דאפיני.** אשכול של תמרים משל רוניא ובפניו: **רמא ביה קלא.** געד בו רוניא באריסיה דרבינא: **א"ל.** רבינא גלית אדעתיך שאביני הדקלין עליך וניחא לך בשמירתן: **לא יהא אלא עיזי בעלמא מי לא בעיים כו'.** כלומר אפי' איכך ירא מן הגנבים צריך אתה לשמרן מן העזים: **ולאו גברא בעיים לאכלויי.** להזעיק ולגעור בהן ד) ס)ורעים מתרגמי' אכלי (תהלים יח) וכן כל לשון הכרזה בתרגום יהונתן: **פייסיה במה דאיפיים.** טוב לך (ג) להתפייס באגר נעירא הואיל ונתרצה לכך: הגה"ה **ואי לא דאיננא לך כר' יוסי כו'** מכלל דהכי הלכתא. וכן פסק ר"ח. תמ"ש: **ארבעה ללא וד' לללא.** אני שמעתי ללא רצען עני וללא רצען עשיר וכך אמר לו ארבע ככרות צריכין לרצען עני למאכלות ביתו ליום כמו שצריכין לעשיר וזה עני הוא וצריך לו השדה לפרנסה וכשם שאתה אומר לו הסתלק מעלי בדינא דבר מצרא משום ועשית הישר והטובו) כך אני אומר לך עשה ישר וטוב לעני זה ואל תסלקהו ויש לגמגם דהעור קרוי ללא ולא הרצען כדאמרי' בעלמא (נדרים דף ו:) מאי דרגש ערקא דללא ואומר אני רוניא רצען היה ד) ונותן עורות לעבדנין לעשות מהן מנעלין למוכרן בשוק וכך אמר לו רב ספרא לרבינא העני זה שכרו מועט שהוא צריך ליתן שכר הרבה לעבדנין דאמרי אינשי ארבעה זוזי לעורך מקח העור וארבעה זוזי לשכר העבדנין והיינו ללא לפיכך עשה ישר וטוב ותהי לו שדה זו לפרנסת ביתו ז)ול"נ ד' ללא ד' ככרות צריך לעבדן עני וד' לללא כמו כן ד' לעורך עבדן עשיר ומשל הוא כנגד רוניא שהיה לו שדה אחת בתוך שדות של רבינא כדאמר לעיל דרבינא אקפיה מארבע רוחותיו ועכשיו קנה לו שדה אחת מאל מצר רבינא ומפסיק שדה רבינא בין שדותיו וא"ל רב ספרא לרבינא שיעשה הישר והטוב להניח לרוניא אותה ה) דעכשיו יהיה לו שנים שכמו שצריך שמירה לשני שדות [צריך] ג"כ לאחד ומכמה דברים יציאת האחד מרובה כיציאת שנים ונמצא רוניא משתכר: **מתני' מחייבין אותו לבנותו עד ד' אמות.** דבהכי סגי להיזק רמיה: **בחזקת שנתן.** אם אמר האחד לאחר שבנאו אני עשיתיו משלי אלא רצה זה לסייעני ותובעו אני היציאה וזה אומר נתתי חלקי נאמן: **עד שיביא.** המובע עדים שתבעו ולא נתן לו דיין דחובה עליו לסייעו ומשפט זה לכל גלוי לא היה בונה משלו אלא היה נוטע עליו בנ"ד: **סמך לו כותל אחר.** נאמר שבנאו האחד למעלה מד' אמות הרבה ולא רצה האחר לסייעו בהגבהתו סמך השני כותל אחר כנגד כותל זה כדי לסכך ולתת עליו תקרה מכותל לכותל אע"פ שלא נתן עליו עדיין התקרה: **מגלגלין עליו אם הכל.** דגלי דעתיה דניחא ליה בהגבהה דהיאך: **בחזקת שלא נתן.** אם בא הראשון ותבעו לדין לאחר שסמך את כותלו לכותל ראשון ואומר לו תן לי חלקך במה שהגבהתי וזה אומר נתתי חלקי אינו נאמן אלא בעדים שאין משפט זה גלוי לכל ועד שיחייבוהו בית דין אינו עשוי ליתן: **גמ' הקובע זמן לחבירו.** במלוה שהלוהו לחבירו

ד) **הגה"ה** כתב בספרים אבל מקיף לא יהיב ליה אלא דמי רביעית. וקשה דמנלן דיהיב ליה לפי' דמי רביעית דילמא לא יהיב ליה כלל וכן משמע בפ' כילד הרגל (נ"ק דף כ: ותס ד"ה עעמא) דקאמר טעמא (ו) דניקף הא מקיף פטור ש"מ זה נהנה וזה לא אם כן מאי אמר דאע"ל דלידי סגי לי בנטירא בר זוזא מיהו יש לדחות דה"ק לדידי סגי לי בנטירא בר זוזא הלכך פטור מלסייע לד' רוחות אבל רביעית יסייע דאין לך אדם שלא יסייע לרביעית שיהיה גדור מארבע רוחותיו: **ואי לא דאיננא לך ברב הונא אליבא דר' יוסי.** קשה היה נראה שלא להפחידו היה אומר כן מדלא קאמר ואי לא מגבינא לאפדנא מינך או מחינא לך בסילוקה דלא מצא דמא ואע"ג דבגולב הגזל (סוכה דף לד: ותס ד"ה ולדרוס) אמר שמואל להנהו דמזבני אמא אשוו זביניכו ואי לא דרשינן לכו כר' טרפון ובעי למימר אתם דלהפחידם היה אומר כן הכא נראה דהכי ס"ל כדפירש רש"י ועוד מדקאמר ליה זיל פייסיה במאי דאיפיים ואי לא דאיננא לך דינא כר"ה אליבא דרבי יוסי רוניא זבן ארעא אמיצרא דרבינא סבר רבינא לסלוקי משום דינא דבר מצרא א"ל רב ספרא בריה דרב ייבא לרבינא אמרי אינשי ארבעה לצלא ארבעה לצללא: **מתני'** ו)א כותל חצר שנפל מחייבין אותו לבנותו ב)עד ארבע אמות בחזקת שנתן עד שיביא ראיה שלא נתן ג)מד' אמות ולמעלן אין מחייבין אותו ד)סמך לו כותל אחר אע"פ שלא נתן עליו את התקרה מגלגלין עליו את הכל ה)בחזקת שלא נתן עד שיביא ראיה שנתן: **גמ'** אמר ריש לקיש הקובע זמן לחבירו ו)ואמר לו פרעתיך בתוך זמני אינו נאמן ולואי שיפרע בזמנו אביי ורבא דאמרי תרוייהו עביד אינש דפרע בגו זימניה דמתרמו ליה זוזי אמר איזיל איפרעיה כי

ו) **ור' יוסי סבר.** דוקא גדרה ניקף דגלי דעתיה אגבל גדרה מקיף לא: **רוניא אקפיה רבינא.** ד' שדות היו לרבינא סביבות מערבה מצריו של רוניא וגדרן: **הב לי כמה דגדרי.** כרב הונא אליבא דר' יוסי דאמר הכל לפי מה שגדר דהכי קי"ל כדמוכח לקמן: **יומא חד הוה גדר.** רוניא היה גודר תמרים מדקל שבשדהו: **קיבורא דאפיני.** אשכול של תמרים משל רוניא ובפניו: **רמא ביה קלא.** געד בו רוניא באריסיה דרבינא: **א"ל.** רבינא גלית אדעתיך שאביני הדקלין עליך וניחא לך בשמירתן: **לא יהא אלא עיזי בעלמא מי לא בעיים כו'.** כלומר אם אפי' איכך ירא מן הגנבים צריך אתה לשמרן מן העזים: **ולאו גברא בעיים לאכלויי.** להזעיק ולגעור בהן ד) ס)ורעים מתרגמי' אכלי (תהלים יח) וכן כל לשון הכרזה בתרגום יהונתן: **פייסיה במה דאיפיים.** טוב לך (ג) להתפייס באגר נעירא הואיל ונתרצה לכך: הגה"ה **ואי לא דאיננא לך כר' יוסי כו'** מכלל דהכי הלכתא. וכן פסק ר"ח. תמ"ש: **ארבעה ללא וד' לללא.** אני שמעתי ללא רצען עני וללא רצען עשיר וכך אמר לו ארבע ככרות צריכין לרצען עני למאכלות ביתו ליום כמו שצריכין לעשיר וזה עני הוא וצריך לו השדה לפרנסה וכשם שאתה אומר לו הסתלק מעלי בדינא דבר מצרא משום ועשית הישר והטוב) כך אני אומר לך עשה ישר וטוב לעני זה ואל תסלקהו ויש לגמגם דהעור קרוי ללא ולא הרצען כדאמרי' בעלמא (נדרים דף ו:) מאי דרגש ערקא דללא ואומר אני רוניא רצען היה ד) ונותן עורות לעבדנין לעשות מהן מנעלין למוכרן בשוק וכך אמר לו רב ספרא לרבינא העני זה שכרו מועט שהוא צריך ליתן שכר הרבה לעבדנין דאמרי אינשי ארבעה זוזי לעורך מקח העור וארבעה זוזי לשכר העבדנין והיינו ללא לפיכך עשה ישר וטוב ותהי לו שדה זו לפרנסת ביתו ז)ול"נ ד' ללא ד' ככרות צריך לעבדן עני וד' לללא כמו כן ד' לעורך עבדן עשיר ומשל הוא כנגד רוניא שהיה לו שדה אחת בתוך שדות של רבינא כדאמר לעיל דרבינא אקפיה מארבע רוחותיו ועכשיו קנה לו שדה אחת אל מצר רבינא ומפסיק שדה רבינא בין שדותיו וא"ל רב ספרא לרבינא שיעשה הישר והטוב להניח לרוניא אותה ה) דעכשיו יהיה לו שנים שכמו שצריך שמירה לשני שדות [צריך] ג"כ לאחד ומכמה דברים יציאת האחד מרובה כיציאת שנים ונמצא רוניא משתכר: **מתני' מחייבין אותו לבנותו עד ד' אמות.** דבהכי סגי להיזק רמיה: **בחזקת שנתן.** אם אמר האחד לאחר שבנאו אני עשיתיו משלי אלא רצה זה לסייעני ותובעו אני היציאה וזה אומר נתתי חלקי נאמן: **עד שיביא.** המובע עדים שתבעו ולא נתן לו דיין דחובה עליו לסייעו ומשפט זה לכל גלוי לא היה בונה משלו אלא היה נוטע עליו בנ"ד: **סמך לו כותל אחר.** נאמר שבנאו האחד למעלה מד' אמות הרבה ולא רצה האחר לסייעו בהגבהתו סמך השני כותל אחר כנגד כותל זה כדי לסכך ולתת עליו תקרה מכותל לכותל אע"פ שלא נתן עליו עדיין התקרה: **מגלגלין עליו אם הכל.** דגלי דעתיה דניחא ליה בהגבהה דהיאך: **בחזקת שלא נתן.** אם בא הראשון ותבעו לדין לאחר שסמך את כותלו לכותל ראשון ואומר לו תן לי חלקך במה שהגבהתי וזה אומר נתתי חלקי אינו נאמן אלא בעדים שאין משפט זה גלוי לכל ועד שיחייבוהו בית דין אינו עשוי ליתן: **גמ' הקובע זמן לחבירו.** במלוה שהלוהו לחבירו

אבל בתמם הלואה לא חשיב ליה תוך שלשים תוך זמנו: **ובא** בזמנו ואמר פרעתיך תוך זמני אינו נאמן. ונראה לי שיש עדים שחייב לו וקבע לו זמן דאי לאו הכי ניהמניה שפרעו תוך זמן במיגו דאי בעי אמר לא הלוית לי כלום או לא קבעת לי שום זמן ולקמן מיבעי ליה אי

הגהות הב"ח

(א) גמ' הב לי לפי דמי קנים: (ב) שם בעלמא לאכלויי בעיא כל"ל ותיבת לאו נמחק: (ג) רש"י ד"ה פייסיה וכו' טוב לך שניאות להתפיים: (ד) ד"ה ארבעה ללא וכו' לרצען היה ולוקח עורות ונותן עורות לעבדנין: (ה) **באי"ד** אותה שדה דעכשיו: (ו) תוס' ד"ה הג"ה וכו' דקאמר טעמא דגדר ניקף: (ז) ד"ה ארבעה ללא וכו' הכי הוא מלכן כמוך לאמרי אינשי: (ח) ד"ה אע"פ שלא נתן עליו את התקרה מגלגלין וכו' טעמא דגדר ניקף:

מוסף רש"י

מנה לי בידך אמר לו הין. ובפני עדים ואמר להם אתם עדי (שבועות מב.), **נתתיו לך פטור.** מלגלם ומשטעה לאוריימתא (שם). אין לך בידי. לא היו דברים מעולם, חייב. לשלם ואינו נאמן בשבועה, שהרי הוחזק כפרן (שם). **הימלטי.** שנוטים נפרים סביב פתחי מלונות יפתחון ונמקום מורי קיבוע הקורות (ב"ק מז.).

רבינו גרשום

הב לי כמה דגדרי. הואיל והוקפת שדך מד' רוחותיה המשתמרת תן לי לפי חלקך המגיעך מהרצאותי: הב לי דמי קנים בזול. כלומר אם לא תרצה ליתן שיעור גדר טוב תן לי מידה שיעור דמי קנים בזול: הוה קא גדר דיקלא. היה (ולקט) [לוקט] דיקלא: א"ל רבינא לאריסיה זיל אייתי לי קיבורא. כגון אשכול של ג' או ד' תמרים תלוים בקנה א' מאותו דקל: רמא קלא. גער בו באותו אריס שלא יגע בתמרים: דניחא לך. בהני גדרים דגדרי: אלא עיזא בעלמא. כלומר מי לא בעית למעביד נטירותא מחמת עיזי דלא ליפסדו בשדך והשתא לא צריכת: פסיקנא לך כרב הונא

רבינו גרשום (המשך)

אליבא דר' יוסי. דאמר הכל כמה שגדר: ארבעה לצלא ארבעה לצללא. כלומר דהיכי דצריכי לאושכף עשיר שהוא (דלא) [צלא] ד' ככרות למזונותיו ואנשי ביתו כך צריכין לעבדן עני משל אמר לו כלומר מעשה זה דבר מיצא אינו אלא משום ועשית הישר והטוב וכיון דזה רוניא עני הוא (אעפ"כ) אינו יכול לחיות בלא שדה (שאם) [ואם] לא יקח עכשיו יפסיד מעותיו ואין לו במה להתפרנס משום הכי לא תוכל לסלוקיה דאין לך ועשית הישר והטוב גדול מזה דתשביק ליה למיזבן: **פ"סקא** כותל חצר שבין ב' חצירות שנפל מחייבין אותו למעכב שיסייע לבנות עד ד' אמות משום היזק ראיה והואיל דמחייבין ליה לסייעיה אם טוען הלה לא נתן לי כלום אלא אני לבדי בניתי לי משלי וזה אומר נתתי הרי הוא בחזקת שנתן עד שיביא ראיה עדים שלא נתן: מד' אמות ולמעלה אין מחייבין אותו. לסייעו לבנותו דהשתא ליכא היזק ראיה: סמך לו זה. שלא נתן מד' אמות ולמעלה ובנה זה בחלקו כותל אחר גבוה כמו זה שהגביה חבירו משלו שנתכוין לבנות שניהן ביחד ושיהיה כותל זה שהגביה חבירו אחד מכותל הבית: אע"פ שלא נתן עליו את התקרה. על כותל זה שהגביה חבירו אלא כעין קונדסין ונתן עליהם את התקרה מצד אחד על כותליו אעפ"כ מגלגלין עליו את הכל מה שהרויא זה על אותו גובה יותר על ד' שאע"פ שלא נתן התקרה עליו נהנה הוא מן הכותל ו) וההנאה היא בביתו מחמת אותו כותל: והואיל דמגבבע אמות ולמעלה אין מחייבין אותו לבנות אם טוען הלה ואמר אני נתתי והגבהתי עמו והלה אומר לא נתת הרי הוא בחזקת שלא נתן עד שיביא ראיה שנתן: הקובע זמן לחבירו. לפרוע לו את חובו:

ו) נראה דל"ל והנאה היא מחמת שהוא לד בניתו ע"י אותו כותל.

כב א מיי' פ"ג מהל' שכנים הל' ו סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קמו סעיף י:
כג ב מיי' שם הל' כ טוש"ע שם סעיף ח:
כד ג ד מיי' שם הל' ו טוש"ע שם סעיף י:
כה ה מיי' שם הל' ג טוש"ע שם סעיף יא: